

УДК 658.15.012

Кондрацька Н. М., к.е.н., доцент, Погоріла Г. В., студент

(Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА: ОЦІНКА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ПП «РАДІВ-АГРО»)

У статті наведено підходи до визначення поняття фінансової безпеки та узагальнено підходи до її оцінки.

Визначено порядок проведення оцінки фінансової безпеки підприємства. Пропоновану методика було використано для розрахунку рівня фінансової безпеки на ПП «Радів-агро». На основі чого, було запропоновано напрями підвищення рівня фінансової безпеки сільськогосподарського підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова безпека, загрози, оцінка фінансової безпеки, індикатори рівня фінансової безпеки, підвищення рівня фінансової безпеки.

Сучасний етап розвитку економіки України є надзвичайно нестабільним. Середовище, в якому функціонують підприємства постійно змінюються, відтак зростає і роль ефективного управління фінансовою та економічною діяльністю підприємства. Для підприємств сільського господарства додатковими загрозами є незбалансованість витрат та надходжень упродовж року, залежність від зовнішніх джерел і втрата фінансової стійкості. За таких умов, сільськогосподарські підприємства постійно балансують на критичному рівні фінансової безпеки. Саме тому оцінка рівня безпеки сільськогосподарського підприємства та порівняння її з критичним рівнем є особливо важливою і потребує подальшого вивчення.

Аналіз останніх досліджень. Теоретико-методологічні підходи щодо оцінки фінансової безпеки та підвищення її рівня на підприємстві розкрито у працях вітчизняних та зарубіжних науковців таких, як І.А. Бланк, С.Дж. Браун, Т.Г. Васильців, К.С. Горячева, Л.П. Гомілко, В.С. Домбровський, М.М. Єрмошенко, А.О. Єпіфанов, Т.Ф. Косянчук, І.В. Сорокіна, Є. Олейніков, Р.С. Папехін, О.Л. Пластун, І. Плетнікова, Н. Реверчук та ін.

Мета статті. Вивчення сутності та методики оцінки фінансової безпеки сільськогосподарського підприємства та формування прак-

тичних рекомендацій щодо підвищення її рівня.

Виклад основного матеріалу. Термін «економічна безпека підприємства» визначає такий стан суб'єкта господарювання, за якого завдяки протидії негативному впливу зовнішніх і внутрішніх загроз і небезпек забезпечується його стабільне і максимально ефективне функціонування та високий потенціал у майбутньому [1, С. 102]. Незважаючи на те, що фінансова безпека залишається найбільш вагомою складовою системи економічної безпеки підприємства, підходи до визначення сутності даного поняття суттєво різняться.

Як справедливо зазначає Васильців Т.Г.: «Фінансова безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності» [2, С. 96]. Тобто наголошується на тому, що мета фінансової безпеки підприємства повинна передбачати, як можливості стабільного та ефективного функціонування, так і – майбутнього зростання.

Єрмошенко М.М. та Горячева К.С. визначають фінансову безпеку підприємства як самостійну систему, яка відрізняється від інших систем, котрі забезпечують ефективне функціонування підприємства. Пріоритетним при цьому є забезпечення стабільності системи фінансової безпеки, яке має відбуватися шляхом підтримки відносно постійних параметрів, що характеризують фінансові інтереси підприємства і відвернення загроз фінансовій діяльності. У той же час, стабільність системи фінансової безпеки підприємства доцільно розглядати у динаміці, тобто враховуючи загальні тенденції зміни параметрів фінансової безпеки [3, С. 133].

Єліфанов А.О., Пластун О.Л., Домбровський В.С. розглядають фінансову безпеку, насамперед, як «стан підприємства». Автори наголошують тим самим на динамічності даного поняття, отже, і на необхідності оцінки його зміни [4, С. 13].

Папехін Р.С. взагалі звужує дане поняття до граничного стану фінансової стійкості, в якому повинно знаходитися підприємство для реалізації своєї стратегії і характеристики спроможності підприємства протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам [5], тобто він ототожнює фінансову безпеку із фінансовою стійкістю. Натомість, ми вважаємо, що поняття «фінансової безпеки» є значно ширшим і її оцінка передбачає аналіз значно більшого кола показників.

На нашу думку, оцінка фінансової безпеки повинна передбачати аналіз основних показників його діяльності, зокрема таких, як ліквідність та платоспроможність, структури та джерел формування капіталу, ефективності їх використання. Водночас, оцінка повинна передбачати

встановлення допустимого та граничного рівнів цих показників.

Підходи до визначення рівня фінансової безпеки прийнято поділяти на три групи (рис. 1).

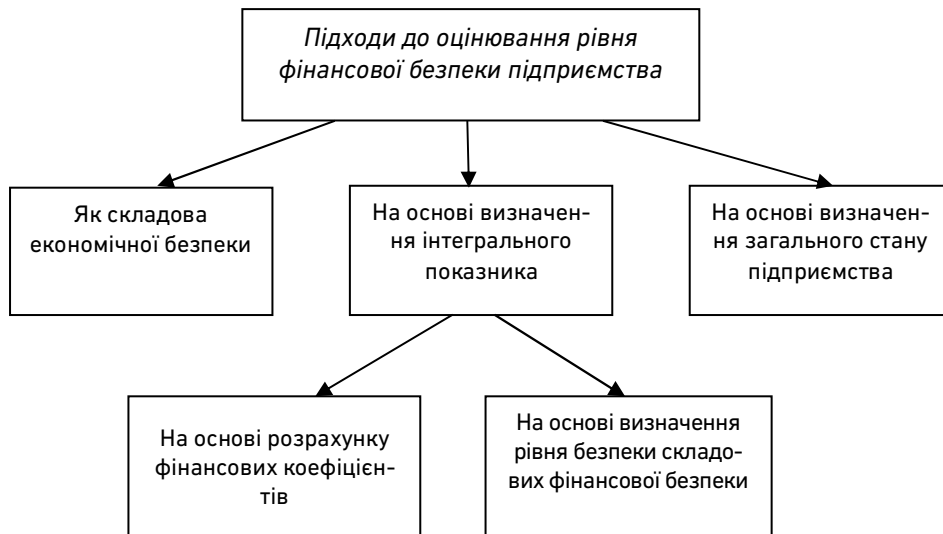

Рис. 1. Основні методи оцінки рівня фінансової безпеки підприємства [6]

Рета М.В. та Іванова А.О. досить вдало, на нашу думку, узагальнили вищенаведені підходи. Їх методика діагностики рівня фінансової безпеки підприємств передбачає [7]:

1. Вибір фінансових показників, що можуть бути використані для проведення діагностики фінансової безпеки підприємства і які можливо розрахувати на основі даних відкритої бухгалтерської звітності: форми 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та форми 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

2. Нормування значень цих показників відбувається на основі формули:

$$a_i = \left(\frac{I_{i\phi}}{I_{in}} \right)^n, \quad (1)$$

де $I_{i\phi}$, I_{in} – відповідно фактичне і нормальне значення і-го показника;

n – показник ступеня (для показника типу «мінімум» дорівнює 1, для показника типу «максимум» дорівнює -1).

3. Розрахунок інтегральних показників рівня фінансової безпеки підприємства. Використовуючи графічний метод, здійснюється згортання показників ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості в єдиний інтегрований показник. Графічний метод перед-

бачає розрахунок інтегрального показника на основі багатокутника. При цьому кількість вершин фігури відповідає кількості аналізованих показників.

4. Для аналізу отриманих даних необхідно також розрахувати нормативний інтегральний показник ($R_{\text{інт.норм}}$), граничний інтегральний показник ($R_{\text{інт.граничн}}$) та фактичний інтегральний показник ($R_{\text{інт}}$). Використовуючи отримані дані, можна охарактеризувати рівень фінансової безпеки підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Градація рівнів фінансової безпеки підприємства[7]

$R_{\text{інт.гран}} > R_{\text{інт}} > R_{\text{інт.норм}}$	$R_{\text{інт.гран}} < R_{\text{інт}} < R_{\text{інт.норм}}$	$R_{\text{інт}} < R_{\text{інт.гран}};$ $R_{\text{інт}} < R_{\text{інт.норм}}$
стабільний	задовільний	критичний

Скористаємось наведеною методикою для визначення інтегрального показника фінансової безпеки ПП «Радів-агро». Дане підприємство є сільськогосподарським підприємством і займається вирощуванням таких культур, як озима пшениця, соя, ріпак, кукурудза. Як бачимо, дане підприємство особливо чутливе до загроз фінансової безпеки. У таблиці 2-3 наведено основні показники, що характеризують фінансову стійкість, ліквідність та платоспроможність ПП «Радів-агро».

На основі таблиць 2 і 3 було побудовано діаграму «Павук», яка дає можливість наочної інтерпретації отриманих результатів (рис. 2), що дозволяє швидко визначити поточний стан фінансової безпеки підприємства, а також стан фінансової безпеки, до якого варто прагнути.

Таким чином, проведене дослідження дає можливість охарактеризувати стан фінансової безпеки ПП «Радів-агро» як стабільний, оскільки фактичні значення показників знаходяться в межах нормативних і граничних значень. Результати свідчать про те, що фінансова безпека підприємства знаходиться не на вищому рівні, а тому існують певні загрози. Тому можна рекомендувати ПП «Радів-агро» більше приділяти увагу забезпеченню фінансової безпеки для чого треба виявити найбільш слабкі місця у фінансовій діяльності.

Таблиця 2

Показники фінансової стійкості ПП «Радів-агро» за 2013-2015 рр.*

Показники	Нормативне	Граничне значення	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення тис. грн

	зна- чення					2015/ 2014	2016/ 2015
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,3	0,09	0,66	0,87	0,58	0,21
Коефіцієнт кон- центрації пози- кового капіталу	<0,5	0,7	0,91	0,34	0,13	-0,58	-0,21
Коефіцієнт фінансування	>1	2	0,09	1,96	2,05	1,86	0,09
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,5	0,7	0,09	0,66	0,87	0,58	0,21
Коефіцієнт маневреності	>0,5	0,7	-1,10	0,78	0,86	1,87	0,08

**Примітка: розраховано авторами на матеріалах фінансової звітності ПП «Радів-агро» за 2013-2015 рр.*

Таблиця 3

Показники ліквідності та платоспроможності
ПП «Радів-агро» у 2013-2015 роках*

Показники	Норма- тивне значення	Граничне значення	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення тис. грн	
						2015/ 2014	2016/ 2015
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2	0,3	0,00	0,0001	1,37	0,0001	1,37
Коефіцієнт те- рмінової ліквідності	0,5	0,7	0,03	0,002	1,60	-0,02	1,60
Коефіцієнт за- гальної ліквідності	2	2,5	0,90	2,52	2,98	1,62	0,46
Коефіцієнт мобільності активів	0,5	0,7	0,82	0,85	0,88	0,03	0,02

продовження табл. 3

Коефіцієнт співвідношення активів	1	2	0,22	0,17	0,14	-0,05	-0,03

*Примітка: розраховано авторами на матеріалах фінансової звітності ПП «Радів-агро» за 2013-2015 рр.

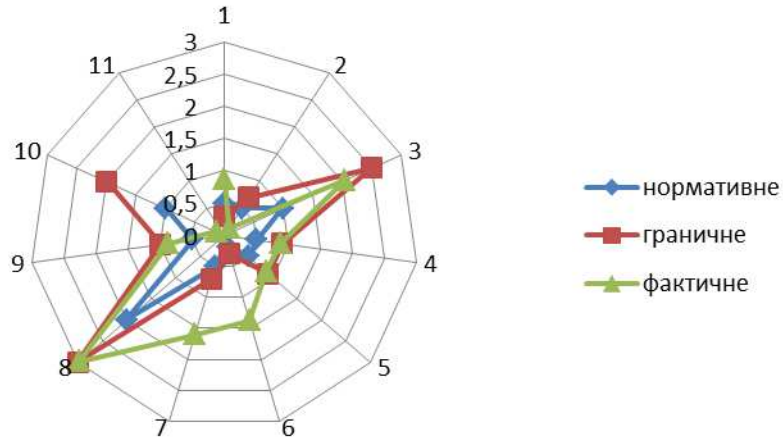

Рис. 2. Графічна інтерпретація рівня фінансової безпеки ПП «Радів-агро»

Загалом, забезпечення фінансової безпеки підприємства передбачає реалізацію його фінансових інтересів. Теоретичну модель реалізації фінансових інтересів підприємства з урахуванням загроз фінансовій безпеці сільського господарства наведено на рис. 3.

Отже, з метою підвищення фінансової безпеки на ПП «Радів-агро» має бути виділена підсистема управління фінансовою безпекою. Основні вимоги до її розробки і впровадження є наступні:

- по-перше, дана підсистема повинна функціонувати на постійній основі;
- по-друге, повинна бути забезпечена не лише функціональна незалежність цієї підсистеми, а й її інтеграція в загальну систему управління підприємством;
- по-третє, її робота має бути добре спланованою, а рішення обґрунтованими.

Основні завдання підсистеми управління фінансовою безпекою ПП «Радів-агро» повинні включати:

- визначення пріоритетних напрямів підвищення безпеки та розвитку підприємства, а також забезпечення їх коригування в разі необхідності;
- забезпечення відповідності визначених місії і фінансової стра-

тегії підприємства сукупності його пріоритетних інтересів та концепції розвитку;

- створення ефективного механізму забезпечення фінансової безпеки, умов оперативного реагування на загрози, їх своєчасного виявлення;
- встановлення причин і умов порушення нормального функціонування фінансової системи;
- своєчасне виявлення й усунення джерел внутрішніх та зовнішніх загроз, зниження фінансових ризиків.

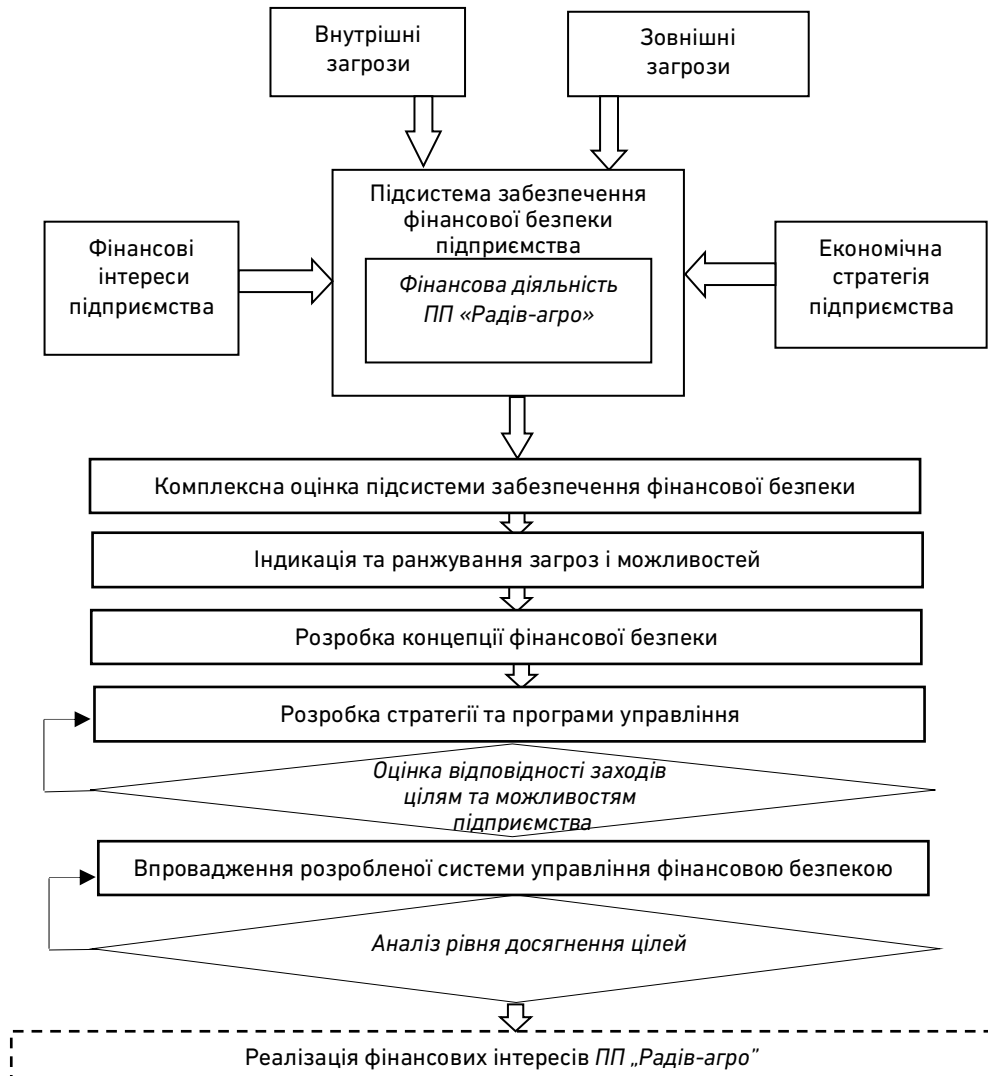

Рис. 3. Теоретична модель реалізації фінансових інтересів ПП «Радів-агро»

Ще одним із шляхів підвищення фінансової безпеки ПП «Радів-агро», на нашу думку, може стати розробка концепції фінансової безпеки як цілісної системи, детермінації фінансових інтересів та побудови системи фінансової безпеки підприємства. Концепція як модель повинна бути основою для розробки стратегії забезпечення фінансової безпеки сільськогосподарського підприємства. Вона повинна включати:

- принципи, на яких базується фінансова безпека підприємства;
- методи і методики виявлення й усунення загроз;
- інструменти і технології необхідні для підвищення фінансової безпеки та протидії загрозам;
- алгоритм забезпечення фінансової безпеки.

Висновки. Проведений у роботі аналіз основних підходів до тлумачення терміну «фінансова безпека» виявив, що думки різних авторів суттєво різняться: від стану захищеності до фінансової стійкості. Так, фінансова безпека підприємства розглядається нами як стан, при якому підприємство захищено від зовнішніх і внутрішніх загроз, здатне швидко на них реагувати та пристосовуватися до оточуючого середовища, не ігноруючи при цьому власні фінансові інтереси та забезпечивши можливості подальшого розвитку.

Аналіз існуючих методів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства дозволив обґрунтувати доцільність та визначити алгоритм розрахунків інтегрального показника фінансової безпеки сільськогосподарського підприємства. На її основі було розраховано інтегральний показник рівня фінансової безпеки ПП «Радів-агро». З метою мінімізації негативних впливів та підвищення рівня фінансової безпеки ПП «Радів-агро» було розроблено модель реалізації фінансових інтересів підприємства, обґрунтовано завдання створення та виділено вимоги до підсистеми управління фінансовою безпекою підприємства.

1. Бланк І. А. Управління фінансовою безпекою підприємства / І. А. Бланк – К. : КНЕУ, 2005. – 784 с. **2.** Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / За ред. Т. Г. Васильціва. – Львів : Ліга-Прес, 2012. – 388 с. **3.** Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : наук. моногр. / Микола Миколайович Єрмошенко, Кіра Сергіївна Горячева. – К. : Національна академія управління, 2010. – 232 с. **4.** Єпіфанов А. О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с. **5.** Папехин Р. С. Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятия: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 / Р. С. Папехин. – Волгоград, 2007. – 21 с. **6.** Вергун А. М. Сучасні

підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства [Електронний ресурс] / А. М. Вергун, К. В. Стріжко // Ефективна економіка: фахове електронне видання. – 2014. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4142&p=1>. 7. Рета М. В. Методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства / М. В. Рета, А. О. Іванова // Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2013. – № 21. – С. 29–37. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpitp_2013_21_6.

Рецензент: к.е.н., професор Мельник Л. В. (НУВГП)

Kondratska N. M., Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor, Pohorila H. V., Senior Student (National University of Water and Environmental Engineering, Rivne)

FINANCIAL SECURITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISE: EVALUATION AND WAYS OF ITS GROWTH (IN THE EXAMPLE OF PE "RADIV-AGRO")

In the article different definitions and approaches to evaluation of the enterprise's financial security were investigated. The order of the enterprise financial security diagnostics based on the integral index, were determined. The proposed methodology involves combining the indicators of liquidity and solvency into an integral indicator and comparing it with normative and marginal values. It was used to determine the integral indicator of financial safety of PE "Radiv-agro". In order to minimize the negative impacts and increase the level of the company's financial security, a model for realizing financial interests was developed, and goal and the requirements for the subsystem of financial security management of the enterprise were substantiated. In addition, the concept of financial security as an integral system was proposed. It is based on the determination of financial interests and construction of the financial security system of the enterprise.

Keywords: economic security, national security, financial security, threats, risks, indicators of financial and economic security, improving of financial and economic security.

Кондрацкая Н. Н., к.э.н., доцент, Погорила А. В., студент
(Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно)

ФИНАНСОВАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ: ОЦЕНКА И ПУТИ ЕЕ ПОВЫШЕНИЯ (НА ПРИМЕРЕ ИП «РАДИВ-АГРО»)

В статье приведены подходы к определению понятия финансовой безопасности и обобщены подходы к ее оценке.

Определен порядок формирования показателей для проведения оценки финансовой безопасности предприятия, на основе объединения показателей ликвидности и платежеспособности в общий интегральный показатель и сравнений его с нормативными и предельными значениями. Рассчитан уровень финансовой безопасности ИП «Радив-агро». На основании чего, были предложены направления повышения уровня финансовой безопасности сельскохозяйственного предприятия.

***Ключевые слова:* экономическая безопасность, финансовая безопасность, угрозы, оценка финансовой безопасности, индикаторы уровня финансовой безопасности, повышение уровня финансовой безопасности.**
